

## **APIE ETNOKULTŪRINĮ SAJŪDĮ**

Etnokultūrinio sąjūdžio stiprybė sovietmečiu buvo gebėjimas panaudoti teisėtas ar pusiau teisėtas struktūras savaimiai visuomenei sukurti – alternatyvų sociumą, netarnaujantį sovietinei ideologijai, o formuojantį kitokią gyvenseną, kitokią tikrovę. Ir galbūt net kiek atsitiktinai būtent kraštotyra, turizmas ir folkloras sudarė terpę, kuri padėjo kurtis paralelinei visuomenei (daugelis šio sąjūdžio dalyvių pripažįsta, kad iki įsitraukdami į jį neturėjo jokio ryšio su etnine kultūra ir neįžvelgė joje nieko patrauklaus). Ko gero, turistų klubų, kraštotyros ir liaudies meno pasitelkimas tokiai terpei sudaryti turėjo būti gana netikėtas sovietiniam saugumui, nes šios veiklos pačios savaime neturėjo kokio nors ypatingo antisisteminio užtaiso ir kituose kontekstuose netgi buvo sėkmingai panaudojamos ideologiniams režimo tikslams. Kaip teisingai pažymi N. Putinaitė, sovietmečiu „Dainų ir šokių šventės, tegu ir turėjusios tautinį atspalvį, buvo masiškesnės sovietinės visuomenės festivaliai. [...] Tautinė kultūra tapo masinė, perkurta ir pritaikyta sovietinės egzistencijos standartams“.

Tačiau etnokultūrinis sąjūdis kaip tik ir tapo alternatyva tokiam „sovietiniam tautiškumui“. Etnokultūrinio sąjūdžio dalyviai jautė labai aiškią skirtį tarp sovietinės liaudies kultūros ir jų pačių propaguojamo autentiško folkloro, tarp sovietinės kraštotyros ir ramuviškos kraštotyros, tarp sovietinio turizmo ir žygeivystės ir stengėsi tą skirtį įvairiai pabrėžti. Pavyzdžiui, pats žodis „žygeivis“ buvo specialiai sugalvotas norint išryškinti, kad jis skiriasi nuo sporto ar poilsio ieškančio turistų [...].

Lygiai taip pat ramuviška kraštotyra skyrėsi nuo tarybinės [...]. Pagal tai, kokios žmonės vyravo oficialiose kraštotyros struktūrose, santykiai tarp šių organizacijų ir etnokultūrinio sąjūdžio grupių kartais būdavo draugiški [...], o kartais priešiški. Nevienodas buvo ir pačių ramuviškų organizacijų santykis su tarybine kraštotyra. Pavyzdžiui, V. Mačiekas vadovaujama VU ramuva atiduodavo duoklę tarybinei kraštotyrai, dėl ataskaitų priverstinai surinkdavo duomenų apie „revoliucinę“ veiklą tarpukario Lietuvoje, apie „liaudies gynėjus“, kolūkių steigimąsi ir pan., taip stengdavosi išsaugoti organizaciją, kad neuždraustų. Kai kurie kiti klubai į tokius kompromisus nėjo ir dėl to arba buvo likviduoti, arba priversti nutraukti veiklą, arba persikėlė į pogrindį.

Ramonaitė A. „„Paralelinės visuomenės“ užuomazgos sovietinėje Lietuvoje: katalikiškojo pogrindžio ir etnokultūrinio sąjūdžio simbiozė“, in: *Sąjūdžio ištakų bei ieškant: nepaklusniųjų tinklaveikos galia* [mokslinės redaktorės Kavaliauskaitė J., Ramonaitė A.], Vilnius: „Baltos lankos“, 2011, p. 46–47.